

ЧОМУ СВІТОВІ ІМПЕРІАЛІСТИ БЮТЬСЯ ЗА ШАНГАЙ.

Що уявляє собою сучасний Шангай, що про нього так багато говорять тепер цілий світ, про це довідаємося з тої щойно вийшло статті, яку ніше наводимо.

А що Шангай тепер є центром великих міжнародних значущих подій в Китаю, то тим цікавіше нам знати, чому так боряться різними силами за це велике китайське місто.

Багатства долини ріки Янцзи.

Навіть коли наперед знаєш головні факти й цифри торговельно-промислового розвитку Шангаю, то при відвіз в місто з моря воно пригортає вас своїм американським розмахом.

Пароплав пливе вгору по мутній і річці воді ріки Янцзи. Довкола — десятки пароплавів, але вони же губляться на широчезному річному просторі. По цій величезній річці пароплави плавають поперек майже 2,000 кілометрів, аж до ярів та порогів Сичуана. В долині ріки Янцзи живе коло 200 мільйонів душ, або одна восьма частина населення цілої землі.

Найурожайніші райони Китаю, найбагатші, майже не порушені підземні багатства, десятки міст — муравелинників лущать чий земля з морем. Ріж, чай, тютюн, вата, шовк, а за останні десятиріччя також вугіль, нафта і металургійні вироби — пароплави вносять вніз по річці на тисячах сампанів і пароплавів — а вгору їдуть машини, матерія, папіроси, керосини.

Ясно, яке значіння повинен мати порт, що пологий рікою устя такої великої ріки — ворота в країну, більшу чим ціла Європа, яка хутко стає в круговорот сучасної промисловості й торгівлі. Ключ до цих воріт, через які проходить 60 процент всієї торгівлі Китаю, хоче тримати у своїх руках кожний з великих імперіалістичних хижаків.

Фабричні околиці Шангаю.

Але Шангаю ще не видно. У віддалі видно лише низькі, болотні й пустельні береги. Десять-десять стоять склади Стандард Ойл та Азійської нафтової компанії. Лише величезні реклами, що нагадують собою околиці Берліна або Лондона, кажуть, що недалеко місто. Але ось поворот. Залишаючи широку ріку — Янцзи, пароплав входить в ріку Вань, коло якої положений Шангай. Праворуч вузька стрілка, що ділить обидві ріки, а на лівій цій ліс комунів, фабрики, доки.

Це Вузунг, одно з численних промислових міст, що вирости доккола Шангаю. Тут китайська текстильна фабрика Вунгон, з американськими автома-

тичними машинами, нова фабрика текстильних машин, що працює день і ніч для забезпечення машинами нових фабрик, що десятками будуються.

Корабельний рух в Шангаю.

Ріка значно звузиться. Двома безперервними рядами пливають вгору і вніз по річці пароплави — англійські, французькі і американські військові кружляки, торпедовці, зелені гіганти Сіпіара; кораблі лінійного флоту, що відзначаються своїми оригінальними формами, що тижня відходять в кругосвітню плаву; прекрасні моторні пароплави японської компанії Ніпон-Юсен-Кайша, безчисленні торговельні кораблі всіх націй, розмірів і форм. Всіх не перерахуєш. Найчастіше видно японські прапори, що з кожним роком випихають гордий Юніон-Джек. Можливо, що це обман пам'яті, але ріка Вайні в 1926 році злетіла з берегів оживленою, як Темза (Лондон на ріці Темзі), або Ельба (коло Гамбургу).

Шангайський порт вже в 1924 році перегнав після тонажу кораблів — Гамбург, хутко перегнав, а по іншим даним перегнав, вже й Лондон і є тепер, після одних рахунків — третім, а після других — другим портом у світі. Цей тоннаж кораблів, що приходили й відходили в 1925 році вносив поперек 30 мільйонів тон, а торговельний оборот за той самий рік вносив один мільярд доларів.

Передмістя Шангаю.

На берегах ріки тягнуться один за другим фабричні селища, комини, крани, атери радіостанції.

Ось електрична станція, могутністю в 160,000 кілосеків сил, величезна будівля, що стало поширюється; уживання туги в Шангаю виростило з 50 мільйонів кіловат-годин в 1913 році до 350 мільйонів в 1925 році.

Далі йдуть Кайнанські корабельно-будівельні заводи, устатковані після найновішої системи, що передше будували великі океанські пароплави, а тепер будують торпедовці для Злучених Держав. Поруч текстильні фабрики "Ево" відомі з минулорічних страйків.

А ось і само місто Шангай. З лівого боку — Путунг (шангайський Бруклін), робітничий район, що дуже хутко зростає і з якої сотні поромів і маленьких пароплавів перевозять в місто і з міста робітників. На правому боці стоять доки й фабрики району Янцзи.

Не багато в Європі великих міст з таким швидким ростом

великої промисловості, як в Шангаю. Коли бачиш ці два ряди фабрик і заводів здовж ріки, що горять вогнями ціулиць, працюючи на дві зміни по 11 з половиною годин при середній заробітній платі від 5 до 8 доларів на місяць, то відчуваєш, як це відбивається в далекому Ланкашайрі — колиці європейського капіталу.

Всього в Шангаю поперек 250 сучасних фабрик і 450,000 промислового пролетаріату. На першому місці стоять бавовняні фабрики, що є їх аж 58 і мають майже два мільйони веретен. Більша половина з них є в руках Японців. Відтак є 80 шовково-прялоць, в яких працює 120,000 робітників, майже виключно жінок і дітей, та 70 механізованих фабрик, що виконують плетінні роботи.

Але шангайська промисловість не є лише текстильна, як це багато думають. Тут є величезний арсенал, залізнично-будівельний і сталевий завод в Путунгу, машинно-будівельний і близько 10 корабельно-будівельних доків, з яких найбільші будують також залізничні вагони та трамвайні вагони, мости, котли і т. ін. Є завод, що будує мотори, трансформатори і ряд дрібних металургійних заводів.

Різноманітність промисловості Шангаю.

Є дві фабрики, що виробляють електричні лампи й стало поширюють своє виробництво. Швидко розвиваються великі тютюнові фабрики (від травня 1925 року збудовано 40 нових фабрик).

Треба зазначити, що в Шангаю є великий цементний завод, збудований Німцями, і 17 шкільних заводів, 8 сирнікових фабрик, 4 папірні, 19 парових млинів, найбільші друкарні. В китайській друкарні "Коммерційної Преси" працює поперек 2,000 робітників. Є це велике злучене підприємство друкарських машин, ріжних додатків, кіно-лент, що має на постійній службі поперек 100 авторів і т. ін.

Нарешті численні шкіряні фабрики, маслобойні, цукроварні і інші доповнюють різноманітну обробку промисловості міста з трома мільйонами душ населення.

Десятки гераждів і майстерень обслуговують швидко зростаючий автомобільний рух.

Дуже швидко розвивається кіно-виробництво, що започаткувалося за останні роки.

Одним словом, майже нема таких фабричних продуктів, що не вироблялися б в самому Шангаю хоч-би в невеликому розмірі, остаточно заперечую-

Торговельне значіння Шангаю.

Велике значіння має будівельне виробництво, яке, як не дивлячись на дешевизну робітничої сили, дуже добре механізоване.

Отже помімо величезного значіння шангайського порту, Шангай є найбільшим торговельним центром. Величезні склади, елеватори, контори, безпосередньо злучені з портом. У них працюють тисячі вантажників, служачих та агентів.

Три величезні універсальні склади, що не уступають найкращим європейським, заливають електричним світлом реклам вузьку, завжди заповнену народом вулицю "Нанкін-род", місце історичного розстрілу китайських демонстратив-робітників 30. травня 1925 року.

Шангай — фінансовий центр.

Але Шангай також великий фінансовий центр. Як тільки пароплав, що йде від моря, пройде мимо мосту через вузьку річку Саджов-крік, шілково заповнену човнами (зменшена копія кантонського річного міста), починається Бонд — центральна набережна вулиця Шангаю.

Ось і відомий сквер, до якого вхід Китайцям і собакам заборонений. По асфальтові снують автомобілі, річки. І заради за британським консульством починається лінія мурованих палат-банків та контор. Коло 20 найбільших міжнародних банків вже своїм зовнішнім виглядом неначе хочуть показати, що це вони справдішні власники цих фабрик, залізниць, пароплавних ліній і портів складів.

І дійсно, ці кітти витягають трудові зусилля мільйонів китайських робітників (кулі) і десятків мільйонів бідного селянства, перетворюючи їх працю в стопроцентні дивіденди,

ПЕРЕСТОРГА УКР. ФАРМАРАМ В АЛБЕРТІ.

Цим повідомляємо й перестерігаємо українські фармерські товариства в Алберті, що т. Рудак не є нашим організатором і ніхто його не уповноважує скликати мітінги в Алберті та виступати від імені ТУРФДім. Ми не знаємо, чи він з доброї чи зі злої волі дає такі мильні інформації фармерам про ТУРФДім, що ним шкідить нашій організації. Ми швидко розперестерігали фармерів, що коли до них хтось організує і заявляє, що він є організатор ТУРФДім, то жадять від него посвідки від Провісному, або від Ц.В.К. ТУРФДім. Коли-ж такої посвідки він не має, то не приймайте його за нашого організатора, бо за

чи цим брехливу видумку, що тільки біла раса "природно" здібна до промисловості.

в божівельну розкіш й дику розпусту буржуазної частини Шангаю.

А над цілим рядом цих мурованих палат Бонда відзначається величезна будівля англійського Гонкогського - Шангайського банку. Це одна з найкращих банкових будівель в світі. Вона неначе придушє все довкола. Тут осередок англійських інтересів Китаю. Звідси руководять діяльністю англійської флоту і куплених китайських мілітаристів, муніципальними справами міжнародного селтмана, передають ванням шангайських робітників і найпоганішою в світі буржуазною пресою в Шангаю, як також його різноманітну поліцію із Індусів, російських білогвардійців і Анамитів.

Минуле й майбутнє Шангаю.

В протягу життя одного — двох поколінь мільйон китайських кулі збудували на пустельному болоті це місто, що виростило казково — місто наймолодше і, мабуть, найуспішніше з великих міст цього світа.

У своїх останніх формах перенеслася сюди європейська та американська техніка. І разом з нею створилися півміліардова армія шангайського пролетаріату. В кількох роках перенеслися сюди в останніх формах також ідеї й досвід, лекції й методи класової боротьби.

Від травня 1925 року в Шангаю не було в середньому ані одного дня без страйку. За 1925 рік було поперек 300 страйків з втратою 375 мільйонів годин праці. Загальний страйк і постачання 21. березня ц. р. вислали його славному сторінку в історію боротьби шангайського пролетаріату.

Шангай часто називають Парижем, часом Нью Йорком Далекого Сходу. Але для робітничого класу Шангай став вже Петроградом Сходу і не пройде довго часу, як він стане Ленінградом.

М. Рубинштейн.
(З російського перекладу Воліньє)

3 РОБІТНИЧОГО РУХУ В КАНАДІ.

В ОБОРОНІ ВІЗНІВ КЛАСОВОЇ БОРОТБИ.

Делегація Канадійської Робітничої Оборончої Ліги, в складі робітничих послів доміняльного парламенту відвідала прем'єра Кінга й заступника міністра юстиції та вручила їм петицію в справі звільнення з канадійських тюрем в'язнів класової боротьби, якими є: Луїс МекДоналд (Кид Борнс), засуджений на три й пів року за "дромгелерський страйк майнерів"; Сесил Бун, засуджений на 18 місяців тюрми в Летбриджі; та сім робітників-майнерів Нової Скошії, що доведені страйком й голодом до крайності, взяли участь в нападі на скелі з пожовою та за це засуджені по два роки в'язниці.

В петиції говориться, що ці люди не є кримінальниками й засуджені лише за участь в боротьбі за право на людське існування.

Делегація, в складі якої були обидва робітничі послы з Вінніпегу, звернули прем'єрові увагу на кожну справу засудження, а зокрема на Норт Вест Територію Акт, під яким засуджено т. МекДоналда. Цей акт встановлений ще в 1874 році й поза Албертою ніде більше в Канаді не існує. Він дає повне право судді рішати, чи оскарженого має судити лава присяжних, чи ні. На підставі цього акту суддя відмовив МекДоналду, щоб його судила лава присяжних, що було великою несправедливістю, сказала делегація на самому початку.

Делегація спеціально звернула увагу прем'єрові Кінгові на становище албертійського прем'єра відносно звільнення т. МекДоналда, як також відносно усунення Норт Вест Територію Акту й заявила, що пару тижнів тому Бравлі (албертійський прем'єр) сказав делегації, що він готовий виконати те, що скаже доміняльна влада про МекДоналда.

Що-ж до "славног" Норт Вест Територію Акт, то албертійський уряд має повернутися до доміняльного, щоб цей акт усунути і якщо тільки така просьба наспіє, то прем'єр Кінг обіцяв в ту справу вглянути.

ВИБОРИ УРЯДНИКІВ К.П.П. В ЕДМОНТОНІ.

"Недавно в Едмонтоні відбулися вибори до Центральної Миської Ради Канадійської Партії Праці в Едмонтоні.

Головою вибрано т. Дж. Лейкмана; секретарем т. Армстронга; касієром т. Маршала; заступником голови т. Метца.

Звіт Центральної Ради показав, що число Канадійської Партії Праці в Едмонтоні тепер вноситься 2,400. В К.П.П. об'єднано 37 організацій.

Колі минулого року вибрано головою Лейкмана, комуніста, то деякі "пророки" прогнозували упадок К.П.П., а тимчасом показалося, що організація зростає. Її центральний заряд є дуже активний.

КОМУНІСТИЧНЕ ВІЧЕ В ТОРОНТО.

Дня 1. квітня відбулося в Торонто, в Алгамбра салі, велике комуністичне віче, на якому з промовою виступив т. Тим Бак, який щойно прибув з Радянського Союзу. Тов. Бак, промовляючи про Радянський Союз, зазначив, що цього року він там побачив великий поступ в порівнянні до того, що він там бачив два роки тому назад.

Політика комуністичної партії, сказав він, є сполучити селянство через кооперацію з робітництвом. Розвиток індустрії значно поступив вперед по шляху соціалізації, заробітні платня зростає і все це освітлено не дивлячись на брак кредитів. Він вивинив в якій формі робітничий контроль індустрії та які здобутки зробило по шляху її соціалізації.

ПОВІДОМЛЕННЯ.

Цим повідомляється всіх доколичних фармерів, що відділ ТУРФДім в Леннок, Алта, пригтовляється до святкування дня Першого Травня.

Так як на фармах невідповідно влаштувати демонстраційні походи, як це робить товариші по інших містах, то ми зійдемося до нашого Фармерського Дому, де товариші і товаришки члени мандолінової оркестри будуть грати і співати ріжні гарні пісні як теж декотрі товариші і товаришки виступлять з декляціями і промовами.

Товариші фармери! Приходьте громадно до Фарм. Дому в неділю, дня 1. травня ц. р., в годині 2. по полудні. Покажіть нашим класовим ворогам, що ми, хоч і в цих далеких і глухих закутках, не остаємося вже на дальше покірними рабами, покажіть що і ми вже зрозуміли, яке велике значіння має цей день для нас працюючих. Зміцніть свої ряди, станьмо плече в плече з нашими товаришами робітниками і фармерами цього світа.

Приходьте всі на означений час. Вступ вільний.

ВАЖНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ.

Цим повідомляється всіх членів в членській відділ Канадійської Робітничої Оборончої Ліги в Іст Каледоні, що слухачі збори загального відділу відбулися в Іст Роб. Домі в Іст Каледоні в неділю, 17. квітня, в год. 2.30 по полудні.

З огляду на те, що є важні справи до погодження, присутність всего членства є дуже потрібна. Нових членів і членкинь радо вітаємо.

ГЕРМІНІЯ ЦУР МЮЛЕН.

ПАТРІОТ.

(Продовження.)

— А Німеччина... Німеччина буде врятована, правда, пане полковнику? Наша кохана батьківщина стане знову великою!

Тут слози стали йому в очах, горло йому стиснулося і він мусів замовкнути.

Пан фон Любке придивив у собі непереможне бажання позіхнути і з ледви помітною нетерплячкою в голосі відповів: — Так, так, приходьте лише точно в восьмій. Зійдете на гору задніми сходами, — у нас будуть гості.

Вільгельм Майер почував себе щасливішим, ніж коли будь-тепер у своїх турботах за батьківщиною він був уже не один: він мав друзів, що з ними його еднали одне змагання, людей, що палкими словами вимовляли все те, що він найбільше почував, але не тямив висловити. Вони-ж мали потрібні слова, дуже багато слів. Коли Вільгельм Майер повертався з якихсь зборів до дому, ці сло-

ва цілим роєм вирували йому в голові: "патріотизм", "ворог в країні", "жидівська банда", "кляті комуністи", "народний, широкорійський дух". Він не знав, що то таке — "арійський"; він тільки неясно здогадувався, що це щось гарне само з себе, щось німецьке в протилежність французькому чи жидівському. Пому доскоціло пиху, що він так близько міг знатися з такою безліччю "файних" панів; та що! навіть його хазяїн запропонував йому бути з ним на "ти", — звичайно, тільки під час розмов серед партії.

Одного разу Вільгельм Майер допустився прикрої помилки. Це було одної суботи після полудня. Він якраз одержав приємну звістку про перемогу дочфельдкіше на виборах до магістрату. Схвилюваний і щасливий, ледве не летів він вудлицю, не чуючи під собою ніг. І тут — назустріч йому — пан фон Любке в товаристві якоїсь вродливої, аристократично вдягненої пані.

Він сіпнувся до хазяїна: — Чи ти чув вже про нашу перемогу, — гукнув він з цедалека.

Пані здивовано поглянула на людину в подерті одязі, а пан фон Любке трохи ніби зніяковів: — Так, так, Майер, я знаю вже.

І без дальших слів повернувся до нього спиною. Вільгельм Майер отетерено дивився на спину: він не розумів. Чи-ж то може бути, щоб хазяїн соромився його? Ні, цього ніяк не може бути! Коли велике почуття об'єднує людей, то вони всі — брати, хоча-б один з них був і пан багатий, а другий — нещасний злидень який.

Та йому довелось зазнати ще й другого розчарування. Уже давно ніяк не міг він обійтисся зі своїм утриманням. Йому платили менше, ніж-би належалося за тарифом, але він з неясного почуття, що своєю дешевою роботою допомагає батьківщині, досі не говорив про це ані слова. Нині-ж йому треба було неомідимо купити нове вбрання, бо старе вже не можна було більше латати і холодний осінній вітер, ніби голками колов кризь вистріпану тканину. Він довго вагався,

але кінець-кінем розсміявся сам із себе. Та-ж само собою розуміється, що хазяїн утримання йому підвищить: адже-ж вони товариші між собою. Він поспрохав дозволу прийти на розмову, де й виклав свої домагання. Хазяїн зморщив лоба: — Шось не дуже приємно слухати слово "тариф" із твоїх уст, Майер: більшовизмом відгонить. Хто має право писувати мені, скільки я маю платити своїм службовцям? Така опінія ніякому вільному Німцеві не до смаку.

Вільгельм Майер засоромився. Він не мав на думці нічого злого, але коли-б пан полковник... він ніяк не хотів бути настирившим... тільки-ж... уже так холодно і старе вбрання.

— Мені дуже прикро, любий Майер, але-ж ви самі знаєте, як тяжко доводиться боротися нашій фірмі! Клята жидівська конкуренція! Ні, навіть при найбільшій бажанню нічим допомогти вам не могу.

Він усміхнувся, хлопнувши Майера по плечу.

— Ми, Німці, мусимо якраз нині йти на всі можливі жертви, любий друже. Тепер ми — народ убогий: тільки невпинна праця й самозречення змо-

жуть піднести батьківщину знову на височінь.

Так, це Вільгельм Майер розумів: праця й самозречення. Певно, хазяїн, що кілька днів надягав нове вбрання, а місяць тому також купив новий автомобіль... Тут щось десь не пакує. Та геть з цими божівельними думками! Хто любить батьківщину, той повинен також бути готовим голодати й холодати за неї, брати за свою працю півплати.

Вільгельм Майер високо підніс ковпир і кризь колючий листопадний вітер тремтючи подався до дому в нетоплену хату.

Коли Вільгельм Майер пробув в дочфельдкішній партії вже з пів року, то раз хазяїн покликав його перед шабасем до контори. Він був не один. В зручній шкіряній крисі сиділа літня людина воєної зовнішності; Вільгельм Майер уже кілька разів бачив, зустрічав її поперед на партійних зборах.

Ось він, ексцеленціє, — сказав пан фон Любке і гострі очі літньої людини допитливо звернулися на Вільгельма Майера.

— Так, так, — вимовила вона через деякий час. — Я чую

від свого приятеля пана фон Любке, що ви один з найпевніших наших членів. Отже ми хочемо поставити вас на спробу. Чи маєте ви стільки відваги, щоб поставити на карту своє життя ради батьківщини?

— О, певно, певно! — вигукнув Вільгельм Майер в захопленню.

— Справа в тім, щоб устроїти одного з наших у комуністичну партію, — сказала літня людина. — Ви-ж гаразд знаєте, яка небезпека для Німеччини оті комуністи!

— Звичайно, звичайно!..

І як літня людина мала такий аристократичний і поважний вигляд, він додав: — Пане генерале!

— Чи взялися-б ви розвідувати пляни й наміри цих людей? — спитала літня людина.

— Так, пане генерале, узявся-б, але як його підійти до цього? — відповів Вільгельм Майер, трохи запаморочений.

— Ви мусите вступити в комуністичну партію, — озвався пан фон Любке. А як Вільгельм Майер мимоволі огидливо здригнувся, то він нетерпляче додав: — Ви мусите це зробити. Як-же по вашому повинен працювати шпик?

Шпик! От паскудне слово. Боротися в отвертій бою за батьківщину, вмєрти кожні це потрібно, це скільки хочете, але-ж пролазити в довір'я, брєгати, щоб поставити на карту своє життя ради батьківщини?

Літня людина, здавалось, відгадала думки Вільгельма Майера.

— Не забувайте, що тут мова йде про комуністів, про отруту людства, про Жидів і жидівських наймитів. Супроти цієї банди ніякої совісті не потрібно.

Вільгельм Майер кивнув головою.

— Отже, ви готові взяти на себе це доручення? Вам зовсім не треба виступати палким комуністом зразу-ж, ви можете довший час "усвідомлюватися". Тут — генерал вказав на стіл — маєте кілька їхніх підбурюючих брошур. Прочитайте-ж їх, щоб бути в курсі діла.

— Та-ж я не знаю ні одного комуніста, — безпорадно заявив Вільгельм Майер.

— Ви мусите піти на працю до якоїсь фабрики. Там ви з ними зустрінетесь.

(Далі буде.)